

ישעיה ברכה

יוצא לאור ע"י אברכי הכולל שבמוסדות "מקור חיים" בראשות מו"ר עט"ר הרה"ג רבי יוסף מוגרבי שליט"א

בית הכנסת "זכור לאברהם" פיצ'וטו רחוב מפרץ שלמה 100, קרית שרת חולון

גליון מס' 345

ערש"ק פרשת "תולדות", ב' כסלו תשע"ג

השועל המזופש

פעם רצה השועל למלוך על כל חיות היער. חשב וטיכס עצה כיצד יוכל לכבוש את לב כל החיות ואיך יתגבר על מלך החיות - האריה האימתני. רעיון נפלא עלה במוחו. הוא השיג רעמת אריה, עור נמר וזנב ברדלס ולבשם. הוא לא חסך מאמצים וגם שינה את קולו לקול הטיגריס. כך בתחפושתו הוא נכנס ליער. הקוף הניצב לשמור בפתח היער, מיהר להעביר את הידיעה לאריה מלכו, שחיה מוזרה שלא נראתה כמותה בתבל נכנסה זה עתה למעבה היער. לשאלת האריה איך נראית אותה חיה מדוברת? ענה הקוף בקול מבולבל וחרד שאותה חיה נוראית נראית כאריה נמר וברדלס גם יחד וקולה כקול הטיגריס. מיד שלח האריה מלך החיות משלחת לתהות על קנקנה של אותה חיה מוזרה. ראש המשלחת פנה אל השועל המחופש בפחד ובחלחלה ושאלו חרשית: "מי כבודו?". ענה לו השועל בשאגה: "סבי היה האריה מלך החיות". המשיך ושאל ראש המשלחת בעדינות ואמר: "כן, אבל מי כבודו?". ענה לו השועל: "אחי הוא הברדלס המהיר". "כן, אבל מי כבודו?", שאל שוב ראש המשלחת. "אני", אמר השועל המחופש שכבר נתקע ולא היה לו מה להשיב אלא את האמת: "אני שועל". אמר ראש המשלחת: "אם כן, בהוראת האריה מלך החיות, קח נא רגליך והסתלק מן היער!", ורדף אחריו תוך כדי שהוא מכה בו מכות נאמנות ונמרצות. כלפי מה הדברים אמורים? לצערינו ואף לבושתינו, ישנם מאחינו בית ישראל הרוצים להידמות לגויים. ישנם שנדמים בלבוש ובשפה, יש כאלה בתספורת, אחרים בצורת החיים. חושבים הם בכך לכבוש את לב האומות, מצפים הם שבדרך זאת אומות העולם לא ישנאו אותנו ויטפחו את הסכמי השלום בינינו, אך טחו עיניהם מלראות את מה שכתב הגאון הצדיק רבי אליהו לאפיאן זצ"ל בספר "לב אליהו". אותו גאון וצדיק זיע"א מביא את דברי המדרש על פסוק בפרשתנו: "ויאמר הקול קול יעקב והידיים ידי עשיר", שכל זמן שקולו של יעקב מצפצף בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, אין הידיים ידי עשירי שולטות, וכותב הרב שיש שני דרכים לפני יעקב - אם עם ישראל ישאר בשם יעקב ולא ישכח שורשו ועיקרו, דהיינו שהקול שלו יצפצף בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ועל ידי זה יודע שמו בשם יעקב - איש תם יושב אוהלים - מוטב, אבל אם חס וחלילה לא יהיה מצוי בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ועלול לשכוח צור מחצבתו, אז יזכירוהו על ידי הידיים ידי עשיר. וכמו שראינו בעו"ה שהצורך היטלר ימ"ש עם חיילותיו הזכירו לאלפי יהודים שכבר הספיקו לשכוח ולדחוק את שורשם ועיקרם, שאבי אביהם או אם אימם עד שלושה דורות היו יהודים, ולקחו אותם בעל כורחם לכבשן האש, והמה ראו כן תמהו: מה זאת וכי גם אנחנו יהודים?! הרי "והידיים ידי עשיר". אין לנו להתחפש ולהידמות לאומות העולם. ברוך השם יש לנו שורשים חזקים ואיתנים, אילן יוחסין מכובד ומסועף. יש לנו תורה קדושה ומצוות נעלות המלוות אותנו בכל צעד ושעל. רק נפסיד אם ננסה להתחקות אחר אומות העולם ועוד כבר הובטחנו מחז"ל הקדושים שלא תעלה בידינו, הם יגרמו לנו להבין היטב וחד משמעית עם ידי עשירי שלהם שאנו יהודים, שאנו בני אברהם, יצחק ויעקב, העם הנבחר. בואו נדבק בתורה ובמצוות ונלך בדרך ישראל סבא באמת ובתמים, כך נזכה להכריע את כל אויבינו ומבקשי רעתינו, כך נרבה שלום וישועה, ברכה וגאולה!

קולמוס הלב!

יצחק אבינו מבקש מעשיו להכין לו מטעמים בכדי שיברכו ובשול"ת המהר"ם (ס' שכ"ב) למד מכאן שהמברך צריך להיות בשמחה. רבקה ששומעת את המתרחש רוצה שיעקב יזכה בברכות, מכינה את גדי העיזים ומצווה את יעקב לגשת ליצחק לקבל את הברכות, יעקב שחושש שיתגלה מעשהו, מביע חששו בפני רבקה שדואגת להלביש את יעקב בבגדי החמדות בכדי למנוע מכשול, ואכן יעקב ניגש ויצחק מיששו ואמר: "הקול קול יעקב והידיים ידי עשיר" ולכסוף אכן ברח את יעקב כמבואר בפרשה! אנו הוציג לעמוד על תמיהה גדולה ושאלה עצומה המתעוררת בעקבות מעשה זה, יעקב אבינו הרי חשש שיתגלה שהוא לא עשירי אלא יעקב, מדוע זאת אם כן אינו משנה את קולו ורק את מלבושו מחליף? יעקב מדבר בלשון תחנונים "קום נא", לא כעשירי שמדבר בלשון קיטור: "קום אביו", וכמבואר ברש"י ז"ל: אלא רבותינו בעלי המוסר לומדים מכאן הוראה נפלאה והדרכה נחוצה, הקול של האדם מעורר את הפנימיות ומשפיע עליה, והן ידוע שהלשון קולמוס הלב הוא דהיינו, שמביע ומגלה את רחשי לבינו של האדם. יעקב שמצווה על ידי אימו לגשת לקבל הברכה, עושה השתללות לחליף את בגדו ולשנות את חיצוניותו, אך את דיבורו אינו משנה ואינו מחליף ואף לא לפעם אחת, שכן גם לפעם אחת ויחידה יש הכוח להשפיע ולעורר כוחות שליליים ולהטות את רצון הלב הטהור לרצונות שפלים. אחים יקרים, שומה עלינו לעדן את לשוננו ולשמור וליצור פינו מכל משמר, הן במה שמוציאים אנו מפינו והן באופן ובדרך שאנו מדברים, אין דרך ישראל קדושים להרים קולם בצעקות ו"רעמים", ואין דרך בנות ישראל הצנועות לצעוק בקולי קולות בראשי חוצות... נשמר פינו ולשוננו ונזכה לברכות יעקב אבינו בחיר האבות: "ויתן לך האלוקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש. יעבודך עמים וישתחוו לך לאומים. הוה גביר לאחריך וישתחוו לך בני אמך, אורריך ארור ומברכך ברוך!".

זמני כניסת שבת ויציאת השבת

לרכנו תם	יציאת השבת	כניסת השבת	ת"א
17:52	17:48	16:48	ת"א
17:56	17:47	16:04	י-ם
17:53	17:46	16:08	חיפה
17:53	17:49	16:22	כ"ש

הפסרת השבוע: משא דבר ד"

מטעמים לשבת

"הנה משמני הארץ יהיה מושבך"
(כו,כט)

כותב רש"י זצ"ל: זו איטליה של יון, ומה בא לומר בזה? אלא היה קשה לרש"י שהרי יצחק נתן ליעקב את הברכה "ויתן לך האלוקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש", ואם כן לא שייך כלום ואיפוא מקום "משמני הארץ" שנתן לעשיו? לכן אמר 'זו איטליה של יון' - דהנה למדנו בגמ' (שבת דף נ"ו), בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים ועלה בה שרטון ונבנה עליה כרך של רומי וזהו איטליה של יון, וא"כ בזמן ברכת יצחק עדיין לא היתה איטליה ארץ, וא"כ היא לא היתה בכלל ברכתו ליעקב.

(דרש יהודה)

"ויאמר עשיו בליבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרנה את יעקב אזוי"
(כו,מא)

לכאורה מה תלוי זה בזה? אלא אומר הגר"א זצ"ל: כיון שאבל אסור בדברי תורה ואין לו את זכות התורה שתשמור אותו, ממילא "ואהרנה את יעקב אחי".

(דרש יהודה)

עמד בפני אותה שאלה: במעי אימו היה בתלמוד תורה מעולה, אבל בחברה שאינה טובה. וראינו שבתר לציאת לבית מדרש פחות טוב, ובלבד שייצל מהחברה הרעה...
(לולי תורתך)

"ויתן לך האלוקים" (כו,כז)
מדוע מתחילה הברכה בוא"ו? אלא כך אמרו במדרש: "יתן לך - ויתן לך עווד; יתן לך בזכותך - ויתן לך בזכות אבותיך; יתן לך בעולם הזה - ויתן לך לעולם הבא!". ועל דברי המדרש "יתן" - ויתן לך לעולם הזה, הסביר הרב דרש משה זצ"ל, שזו למעשה הברכה העיקרית. שכן, הברכות והשפע עלולים לגרום לאדם לזיכרון הדעת וגסות רוח, ככתוב: "פן אשבע, וכיחשתי". אבל אם האדם יודע שזקוק הוא לברכת שמים מתמדת, הן כדי להשיג כסף והן כדי לשמרו ברשותו ולא לאבדו, ככתוב: "ויברך ה' (בממון) וישמרך (מן המזיקים), והוא רואהו בכל יום כנתינה חדשה, הרי שהברכה מגבירה את אמונתו, והיא ברכה שלימה!"
(מעייני השבוע)

"ויתרוצצו הבנים בקירבה" (כה,כב)
אברך מעיר אחת בא לפני מרן זצ"ל, ושאלה בפיו: בנו הגיע לגיל חינוך, ובעירו שני מוסדות חינוך, תלמוד תורה ובית ספר של החינוך העצמאי. בבית הספר רמת לימודים גבוהה, משמעת קפדנית, ולומדים הרבה יותר. התלמוד תורה מצוי עדיין בתחילת דרכו והלימודים שם חלשים יותר. אך לעומת זאת החברה טובה בו יותר, כי כולם בני אברכים. במה יבחר? ענהו מרן: אין ספק שיש לפעול להעלות רמת הלימודים בתלמוד תורה, אבל בכל מקרה אפשר יהיה להשלים את החסר ולגשר על הפער. אבל לחברה לא טובה כל כך אין תיקון! תדע לך שכן הוא, שאמרו חז"ל שכאשר היתה רבקה אימנו עוברת על בתי מדרשות, היה יעקב מפרנס לציאתה, וכאשר עברה על פני בתי עבודה זרה, היה עשוי מפרנס לציאתה, ולכאורה יקשה: נניח עשוי רוצה לציאתה, שהרי אמרו שבהיות העובר במעי אמו מלמדו המלאך כל התורה, והיה עשוי כתינוק הבורח מבית הספר, אבל יעקב, מדוע ביקש לציאתה? וכי יש בית מדרש מובחר יותר מלימוד תורה עם המלאך? אלא שיעקב

מוקנים אתבונן - סיפורי צדיקים

השכימו לבית הצדיק, להודות לו ולבקש את סליחתו על הפגיעה בכבודו. והיה הדבר למופת, ולקידוש שם שמים ברבים, בין בעם ישראל ובין בעמים!

שתי קהילות התקיימו באמסטרדם שבהולנד לפני כשלוש מאות שנה. בראשות הקהילה הספרדית, הפורטוגזית, עמד הגאון רבי שלמה איליון זצ"ל, ובראשות הקהילה האשכנזית עמד הגאון **חכם צבי זצ"ל** (השם "חכם" ניתן לו, על היותו תלמידם של גדולי הספרדים באיטליה). יום אחד עלה החכם צבי לבית הרב הספרדי לדון עימו בענייני הציבור, והופתע למראה ההוד וההדר שנגלה לעיניו: מפת חג פרושה היתה על השולחן, פרחים רעננים באגרסל, ריח ורדים עמד באויר, הכל אמר חג. היה זה ביקורו הראשון בבית הרב, והוא תמה: "וכי כך דרכה של תורה?! נענה הרבי בלחשיה: "זוכים אנו לביקורו של המלך!". אם כך, הכל מובן! אם מתכווננים לביקור מלכותי, צריך לקשט את הבית כדבעי! "מתי אמור המלך להגיע?", התעניין. "מקוה אני שכבר הגיע", נענה הרב. "היכן הוא", חרד חכם צבי. כבוד המלכות אינו דבר של מה בכך! "כבודו מלא עולם", ענה הרב. "הלא חז"ל אמרו כן: איש ואישה, זכו - שכינה עימהם אם השלום שורר בביתם, אזי הקדוש ברוך הוא שוכן איתם! ואם זכית וביתי הוא מעון לשכינה - כלום אין ראוי לקשטו כזאת?! ועוד אמרו חכמים, כי אדם מישראל העוסק בתורה - שכינה כנגדו, שנאמר: בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליו וברכתך. וכי אין זה ראוי שאקדם פני הבורא יתברך בכבוד הראוי?". "ראוי וראוי", השיב החכם צבי נרעש ונפעם, "אם כאלו הן כוונותיו של הרב - אשרי הקהילה שעומד הוא בראשה!".
(מעייני השבוע)

הגאון רבי רפאל דאבוש זצ"ל, כיהן כראש בית הדין בטריפולי שבלוב לפני כמאה שנים. בפרשת השבוע קוראים אנו על קדושתו והצלחותיו של יצחק אבינו, שעוררו את אבימלך מלך פלשתים לשלחו מארצו. "לך מעימונו", אמר לו. אך לא ארכו הימים ובא לבקש את סליחתו... בהקשר זה נספר את הסיפור הקשור בגאון **רבי רפאל דאבוש זצ"ל**. פעם הלך רבי רפאל ברחוב היהודים, בטריפולי. לפתע נקרה על דרכו גוי אלים, שהיה בעל זרוע ומקורב למלכות. הלה החליט להתעמר ברבם של היהודים, עצרו ושאלו בבואו: "מי אתה?". הגאון רבי רפאל, עניו ושפל ברך כדרכו, ענה במילותיו של אברהם אבינו: "אנכי עפר ואפר!". לתשובה כזו לא פילל. הוא נבוך, והפטיר: "הסתלק, לך מעימי!". והחוה לו תנועת ביטול בידו. הרב המשיך בדרכו ואותו גוי הלך לביתו, ולפתע חלה במחלה אנושה. גופו התמלא במים, בשרו הפך לבצקת, וכל הרופאים נלאו מלרפאו. הוא פירפר בין החיים והמוות, נאבק על כל נשימה. בא אליו אחד מחכמי דתו, ושאלו: "כלום עשית מעשה רע?", הרשע הארור לא יכול היה להיזכר במעשה רע שעשה מימיו... הלה המשיך ושאל: "האם פגעת באדם קדוש לאחרונה?". הרהר הגוי ונזכר: "יום אחד עברתי ברחוב היהודים ונתקלתי ברבם. שאלתיו מיהו, וענה לי: עפר ואפר. או אז אמרת לי: גש הלאה... אמר הקאדי: "אכן, נודע הדבר! עתה ידעתי בשל מי הרעה שהתחוללה על ראשך! אם רצונך להבריא, עליך למהר ולבקש את סליחת הרב!". מיהר הגוי ושלח את ילדיו אל הרב ובידם תשורות יקרות ערך. מיאן הרב לקבל את מתנותיהם, אך שמע לבקשתם שיסלח לאביהם. עמד, הניח ידו על עיניו ונשא תחינה. שתי מילים אמר, ולא יסף. ואז פקח את עיניו ואמר לבנים: "לכו לביתכם!". הם שבו לביתם, והגוי קם ממיטת חוליו והבריא. והוא ובני ביתו

והייתם לי סגולה

מי שאינו מדבר אלא אמת - יחיה ויאריך ימים וינצל, סמך לדבר מה שאמר הפסוק (ירמיה י'): "וה' אלוקים אמת הוא אלוקים חיים ומלך עולם".

כל המבקש ימים ושנים ועושר וכבוד, וחיים ארוכים בעולם הזה ובעולם הבא, חיים שאין להם סוף וקץ ותכלית, יעשה את רצון אביו שבשמים ואת רצון אביו ואימו.

מדברי ראש הישיבה הרב ר' יוסף מוגרבי שליט"א

הזינוק הבנים

על השקר ועל השקרנים

איך יתכן לעבור על לאו של ולפני עיור לא תיתן מכשול בחינוך הילדים? איך יתכן לומר שאנו ההורים גורמים לילדים לשקר? הנה, לעיתים ההורים רוצים ללמד את הילד שלא לשקר. ואז בכל פעם שהוא אומר משהו, או שהם שואלים והוא משיב, מיד בודקים הם וחוקרים: "באמת?", "אתה בטוח?", "זה באמת היה כך?" - בכך הם מטילים חשד בכל מילה שהוא אמר. ולעיתים אף עוברים בכל על "לפני עיור לא תיתן מכשול". לדוגמה, אמא מגיעה הביתה, ורואה שפרצופו של ילדה הצעיר מרוח בשוקולד. והיא שואלת אותו: "מי ליקק את העוגה!?" לשם מה? אין צורך, ואסור לשאול זאת, זה מיותר. לשם מה להעמיד את הילד בפני הפיתוי לשקר ולומר: "לא אני!" - שהרי זו תהיה התגובה הטבעית הראשונית שלו! כדי להינצל מכעסה של אימו. צריך לומר לילד: "עשית כך וכך, ואני לא מרוצה". לקבוע לו עובדה, ולא להשאיר פתח לשקר. "טמינת הפח" הלא מכוונת הזאת, יש בה סכנה רבה. הורים מעמידים את הילד בנסיונות גדולים, שספק אם הם עצמם היו מצליחים לעמוד בהם. ואין בכך צורך, זה גורם רק נזק. מלבד זאת, כאשר האוירה בבית היא של חוסר אמון תמידי - השאלות החוזרות ונישנות והטלת הספק בדבריו מתקבלות אצל הילד כחוסר אמון שלנו בו, וכך בעצם עושים לילד שטיפת מוח, ומבהירים לו שזה אפשרי ובר ביצוע לשקר, ושזה דבר מוכר ומקובל. בזה מובנת התמיהה שהזכרנו בראשית דברנו. כיצד קורה שמסקיעים בדבר ומקבלים תוצאה הפוכה. חובתינו לשמור את ילדינו מכל דיבור של שקר ולחנכם לאמת הצרופה. טוב הדבר לעודד את הילד "ולפרסם" בקרב בני המשפחה את מידת האמת הטבעית בו ולסלוד מכל דבר שקר וכמובן שהדבר תלוי בנו שלא ניתפס אנו כשקרנים ליד ילדינו, ובדרך זו נוכל להנחיל להם מנהגים טובים וישרים שיעמדו לתועלת לדורות, להם ולבניהם, ונזכה לטובה וברכה לחיי העולם הבא.

שלום בית

איזה סבל עדיף?

זוגות רבים "מתלוננים" על הסבל שסובלים, הוא ממנה והיא ממנו ושניהם זה מזה, לפעמים יש הטוענים שבעצם המקח הוא מקח טעות והיה ראוי "לפרק את החבילה" ולא לסבול יום יום! בעבורם... סיפר הגה"צ רבי נטע פריינד, ששמע מרבו הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, מעשה באדם אשר בא לפני ה"חפץ חיים" זצ"ל בכדי להתייעץ עימו אודות שאלה הנוגעת לשלום הבית שלו... הלה, החל לעת זקנתו לפזר ממון רב למטרות צדקה וחסד, הנהגה אשר כלל לא מצאה חן בעיני זוגתו... היא התלוננה על שהוא מכלה את ממונו, ולא יותיר לה מאומה לאחר פטירתו... מעתה הסתפק אותו יהודי, האם עליו לחדול מהנהגתו הפוגעת בשלום ביתו? ועוד התקשה הוא, מדוע מגיעה לו עוגמת נפש כזו - בגין מעשה טוב שהוא מבקש לעשות? היהודי דן נכנס אל חדרו של רבינו - אשר היה באותה שעה באמצע סעודתו, ומיד כאשר סיים, בטרם הספיק היהודי להוציא מפיו מילה או חצי מילה - פנה אליו רבינו ואמר לו: דוד המלך אומר בספר תהילים: "אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי". ולכאורה, יפלא, שהרי לשון 'רדיפה' - מתאימה ביחס לדברים אשר האדם בורח מהם, ואשר על כן עליהם לרדוף אחריו... אולם הטוב והחסד, אשר הם משאת נפשו של כל אחד - בודאי אינם מתאימים להגדרה זו! כלום ראינו מי שבורח מפני החסד והרחמים? אכן התשובה היא - אמר רבינו - כי כוונתו של דוד המלך היתה להתפלל על דבר מה שונה לחלוטין... שכן לפעמים, קורה שנגזר על האדם לסבול רדיפות - שירדפוהו בגלל הטוב והחסד אשר הוא עושה! כלומר: מוטב לו לאדם לסבול רדיפות בעקבות מעשיו הטובים - ולא רדיפות שאין להן כל תכלית חיובית, או רדיפות הנובעות ממעשים שאינם ראויים... היהודי, הקשיב לדבריו של רבינו באוזניים כרויות, וכבר לא היה צריך לשאול מאומה... את תשובתו - הוא קיבל מן המוכן... הוא הבין, כי עוגמת הנפש העולה בחלקו בעקבות מעשי הצדקה והחסד אשר הוא עושה - אינה אלא חסד ורחמים גדולים, שכן היא בודאי מחליפה עוגמת נפש אחרת שהיתה מגיעה לו! מעתה, ברור כי מוטב לו לסבול את תלונותיה של רעייתו על מעשי צדקתו - מאשר לסבול הצקות מכל סוג שהוא מצד אנשים זרים הרודפים אותו חנם... ומעתה מעניין באמת מה עדיף? כנראה שהתשובה ברורה והצער מיותר...

אמרי שפר

- **הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ אומר:** גדולה תמימות מן החוכמה. אבל חוכמה רבה דרושה לאדם מישראל, עד שיגיע למדרגה של "תמים תהיה עם ה' אלוקיך".
- **הרה"ק רבי דוד בודניק אומר:** "אלו בני אדם שערומים מדעת ומשימים עצמם ככהמה" (חלוני ה') וכיום אצל בני אדם ההיפך: ערומים וריקים ככהמה, ומשימים עצמם כאדם.
- **הרה"ק רבי שלמה אלעמי אומר:** אין ראוי למשכיל שידאג על מה שנאבדו ממנו - אלא שישמור על מה שנשאר לו.
- **רבינו תם הקדוש אומר:** החכמים והחסידים בתחילת תנאי עבודתם יקחו לנפשם - לכבוש כעסם, וליבם רחב לקבל מעשה בני אדם אם טוב אם רע. (פתגמים נבחרים)

על כן יאמרו המושלים - משל ונמשל

בעל עסק גדול, שבבית מסחרו נמכרות סחורות מכל הסוגים, ומיבאים אותן מארצות שונות, אין זמנו פנוי לנסוע לכל הירידים הנערכים במקומות שונים כדי לקנות את הסחורות שהוא זקוק להן. לשם כך יש לו פקידים בבית מסחרו, הנוסעים בשליחותו וקונים במעותיו את הסחורות הדרושות לו לניהול עסקו. קל להבין, כי כל עוד נמצאים הם בנסיעה, משכורתם משולמת על ידי בעל העסק, לרבות אש"ל מלא, מן הרגע שהם יוצאים את העיר, ועד שהם חוזרים אליה. אין בעל העסק רשאי לטעון, כי אין הוא משלם להם משכורתם ואש"ל אלא בעבור אותם הימים, ואילו בעבור הימים שהם נמצאים בדרך פטור הוא מלשלם. כיון שבהיותו בדרכים אין הם קונים סחורה בעבורו. זוהי טענה של שטות, כי מן הרגע שהוא יוצא את העיר ועד לרגע שהוא חוזר אליה, תמיד נמצא הוא בשליחותו של בעל העסק, ואין הוא רשאי לקפחו. כך נוהג גם הקדוש ברוך הוא עם האדם. האדם עמל ומתייגע על פרנסתו הגשמית. אבל יכול האדם להפיח רוח חיים בעבודתו זו. דהיינו שיכוין בכל פעולותיו ומשאו ומתנו לעבודת ה'. יקבע לעצמו תמיד, כי אכילתו ושנתו, עבודתו ופעולותיו נתונים המה רק כדי שיוכל לעבוד את ה'. כאשר הוא מנהל עסק, אין הוא מנהלו אלא כדי שיוכל להחיות את נפשו מן הרוח, ולא יצטרך לממנם של אחרים, ואחר כך יוכל לקבוע עיתים לתורה ולעבודת ה' בכל רגע פנוי. אדם זה קידש את כל פעולותיו ומעשיו ועסקיו. נמצא שכל עמלו הוא לתכלית אחת: עבודת השם יתברך, ונמצא שאדם זה קדוש, ומעשיו קדושים לשם השם יתברך.

(משלי ה' חפץ חיים)

במלחמת העולם הראשונה, העסיק הצבא אלפי בעלי מקצוע בעבודות שונות בשביל הצבא, והם שוחררו משרות צבאי בגלל זה. מובן שכל בעל מקצוע קיבל מהצבא את כל החומרים הדרושים לו, וכדי שידעו, שאומנם איש זה עובד בשביל הצבא, הוטבעו כל החומרים בחותמת הצבא. כשסיפרו על כך ל"חפץ חיים" זצ"ל, אמר שכן הדבר גם בעבודת ה'. כאשר ישאלו את הסנדלר למה אינך משרת בצבא? הוא יוציא את המגפיים והנעליים הצבאיים שהוא מכין, ושעליהם הוטבעה חותמת הצבא, ויאמר: עבודתי גם היא בשביל הצבא, ואני מגוייס על ידו, וכמוה כשרות צבאי ממש. הוא הדין גם בנוגע לעבודת ה'. סנדלר או נגר, העוסק במלאכתו כל היום, כששואלים אותו, ותורה מה תהא עליה, מפני מה אינך עוסק בתורה כל היום, יאמר: ריחיים על צוארי ואעסוק בתורה? מפרנס אני משפחה, אישה וילדים, משלם שכר לימוד בשביל הילדים הלומדים תורה, מחזיק אני בישיבות, כדי שהתורה לא תשתכח מישראל, משום כך לא נשאר לי זמן ללמוד תורה כיאות. נמצא, שעל תוצרתו של אותו סנדלר, או נגר, העובד כל היום, כדי שילדיו ילמדו תורה וכדי להחזיק תורה, מוטבעת חותמת התורה הקדושה, והרי הוא עובד את ה' גם במלאכתו. ועל זה נאמר (משלי ג'): "בכל דרכיך דעה", כלומר, שמחבתו של כל יהודי לחשב חשבונו של עולמו בכל הדרכים שהוא הולך בהן, שתהיינה תואמות עם ידיעת ה'. שעיקר מלאכתו תהיה חתומה בחותמת של תורה ויראת שמים, בחינוך הבנים לתלמוד תורה ובהחזקת תורה - ואז תהיה כל עבודתו מוטבעת בחותמת התורה.

***

אל תיקרי הליכות אלא הלכות

- ✓ אסור בשבת לומר לגוי לעשות בשביל יהודי מלאכה אשר ליהודי עצמו אסור לעשותה. בין שאיסור עשיית המלאכה מהתורה ובין שאיסורה מדרבנן. וגם לומר לגוי בימות החול לעשות מלאכה כזו בשבת - אסור.
- ✓ כשם שאסור לומר לגוי בשבת לעשות לו מלאכה, כך גם אסור לרמוז לו בשבת שיעשה מלאכה. כיון שגם הוא בכלל אמירה, שעל ידי רמיזתו הוא עושה בשבת. והוא הדין שאסור לומר לו בשבת איזה דבר שיבין מתוך כך שיעשה מלאכה. אבל לרמוז לו שלא בלשון ציווי כגון שאומר "הנר אינו מאיר יפה", או שאומר "איני יכול לקרוא לאור הנר" - מותר, ואין לאסור מטעם שנהנה ממלאכה שעשה הגוי בשבילו, כיון שאין זה הנאה כל כך, שהרי גם מקודם היה יכול לקרוא לאורו בדוחק, (אבל אם יש ליהודי הנאה ישירה כגון שהגוי הדליק עבור היהודי נר חדש, אסור ליהודי להינות ממנו בשבת עד מוצאי שבת שיעור זמן כדי עשיית אותה מלאכה).
- ✓ מי שקשה לו להירדם כאשר החשמל דלוק, מותר לומר לגוי בשבת, "קשה לישון כאשר יש אור בחדר" (דהיינו, בלשון סיפור את הצורך בעשיית המלאכה), ומאליו יבין שצריך לכבות. אבל אסור לומר לו בשבת, "למה לא כיבית אצלי את האור בשבת שעברה" (דהיינו רמוז בלשון ציווי), כדי שיבין לכבותו עכשיו.
- ✓ מותר לומר לגוי לאחר השבת, "למה לא עשית דבר פלוני בשבת שעברה", אך על פי שמבין מתוך דבריו שרצונו שיעשה בשבת הבאה. ואין זה דומה למה שנאמר לעיל שאסור לרמוז בלשון ציווי שיעשה מלאכה, ששם הוא רומז לו ביום שבת ולכן זה חמור, אבל כאן רומז לו לאחר שבת.
- ✓ מי ששכח בערב שבת להדליק את האש, או ששכח להכניס את התקע חוט החשמל של הפלטה או של התנור בשקע החשמל ונזכר בשבת, אף על פי שיכול לרמוז לנוכרי דרך סיפור דברים באופן שיבין וידליק את האש ויכניס את תקע החשמל לשקע, מכל מקום אין דרך זו מועילה, הואיל ואסור להנות מהתבשילים שהתחממו כיון שעושה לצורך ישראל, ואפילו אם יזמין את הנוכרי לאכול עימו מהתבשיל אין זה מועיל, שבדאי עיקר מעשה הנוכרי נעשה לצורך ישראל, ומכל מקום במקום שיש גוי מיוחד לשבת, שסיכמו אותו שיקבל סכום כסף מסויים על כל פעולה שעושה לצורך ישראל בשבת, אפשר להקל בזה לספרדים להנות מן התבשילים שהתחממו, כיון שהגוי על דעת עצמו הוא עושה.
- ✓ מי ששכח להדליק את מנורת החשמל מערב שבת בביתו, אם יש לו אור אחר בבית שיכול להשתמש לאורו אפילו על ידי הדחק, מותר לו לקרוא לנוכרי ולרמוז לו שידליק את מנורת החשמל, ובלבד שירמוז לו דרך סיפור, כגון שיאמר "הבית שלי חשוך", והנוכרי יבין וידליק את החשמל, ואז מותר להשתמש באור שהדליק הנוכרי כל שתשמש שהיה אפשר להשתמש גם בלא האור, ואם אין שום אור בבית, או שרוצה להשתמש באור מנורת החשמל גם תשמש שלא היה יכול להשתמש בעלדיו, יקרא לנוכרי בביתו ויצוהו להביא לו חפץ מהחדר החשוך (שרוצה להדליק בו המנורה), והנוכרי ידליק את מנורת החשמל לצורכו כדי למצוא את החפץ, ומותר להשתמש לאור המנורה שהדליק.
- ✓ מותר לומר לנוכרי בשבת לעשות בשבת דבר שאסור רק מדרבנן לצורך מי שחולה קצת, או לצורך אדם שצריך מאוד את הדבר (הפסד מרובה), או צורך מצוה. שמכיון שהאיסור אינו אלא מדרבנן ואיסור אמירה לגוי אין היא מדרבנן, הרי הוא שבות דשבות, ובמקרים הנ"ל לא גזרו חכמים לאסור.
- ✓ אסור לומר לנוכרי בשבת לעשות בשבת דבר שאיסורו מן התורה אפילו שיהא לצורך מצוה, ולכן אסור לומר לגוי להדליק נר כדי ללמוד ולהתפלל. ומכל מקום במקום מצוה של רבים יש לסמוך על הסוברים להתיר שבות במקום מצוה, ולכן אם נפסק החשמל בבית הכנסת בליל שבת או בליל יום הכיפורים באמצע קריאת שמע ותפילה, מותר לומר לגוי להדליק לצורך הרבים שקוראים קריאת שמע ומתפללים מתוך הסידור. ומכל מקום אם אפשר טוב לעשות כן על ידי אמירה לגוי שיאמר לגוי חבירו, כיון שיש אומרים שאופן כזה נחשב שבות דשבות.
- ✓ מותר לרמוז לנוכרי גם בלשון ציווי, שיעשה דבר אפילו אם יש בעשייתו איסור תורה, כדי למנוע הפסד גדול ברכוש, שמכיון שאדם בהול על ממונו, חששו חכמים שאם לא יתירו לו זאת, שמא יבוא לעשות בעצמו דבר שאסור לעשות, ולכן אם פרצה דליקה בשבת בבית או בחנות מותר לומר לנוכרי: "כל המכבה אינו מפסיד", ומכל מקום גם במקום הפסד גדול כגון בדליקה אסור לומר לנוכרי בלשון נוחה: "אם תכבה לא תפסיד".
- ✓ מותר לומר בשבת לנוכרי לעשות דבר שבעשייתו יש איסור תורה, אם הדבר הוא לצורך רפואתו של חולה שנפל למשכב אפילו אין בו סכנה. ולכן מותר לומר לנוכרי בשבת להדליק נר בשביל החולה אפילו שאין בו סכנה כדי לראות את צרכיו.

(השבת והלכותיה)